

**एकात्मिक पाणलोट विकास कार्यक्रम गतीमान
पध्दतीने पाणलोट विकसित करणेबाबत.
सन २००८-०९ मध्ये निधी मंजूर करणेबाबत.**

महाराष्ट्र शासन
ग्रामविकास व जलसंधारण विभाग,
शासन निर्णय क्र.अनुदान-२००८/प्र.क्र.७०/जल-७
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.
दिनांक : १७ मे, २००८.

- वाचा :-** १) शासन निर्णय, ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग क्र.आदर्श-२००७/प्र.क्र.१२१/जल-७,
दिनांक ३० नोव्हेंबर, २००७.
२) शासन निर्णय, ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग क्र.जलसं-२००८/प्र.क्र.५६/जल-७,
दिनांक १७ एप्रिल, २००८.
३) शासन निर्णय, ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग क्र.अनुदान -२००८/प्र.क्र.७०/जल-७,
दिनांक ३० एप्रिल, २००८.
४) मा.राज्यपाल यांचे पत्र क्र. GS/DS/DB/OBS/BLOG/१३/२००७/८१, दि.१२ डिसेंबर, २००७.
५) शासन निर्णय, ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग क्र.अनुदान २००७/प्र.क्र.६३/जल-७,
दिनांक ३१ मार्च, २००८.
६) संचालक, मृदसंधारण व पाणलोट क्षेत्र व्यवस्थापन, पुणे यांचे पत्र क्र.रापाविका / अति-निधी /
२००८-०९/२००८, दिनांक ११ एप्रिल, २००८ व क्र.मृदसं-मृद-४/१०५५/०८/२०२५, दि.११ एप्रिल, २००८.

प्रस्तावना :-

राज्यातील पर्जन्याधारित शेतीसाठी सुरक्षित जलसिंचनाची साधने निर्माण करणे, जमिनीची प्रचंड प्रमाणात होणारी धूप थांबविणे, तसेच पिण्याच्या पाण्याची सोय ग्रामपातळीवर उपलब्ध होण्यासाठी नियोजन करणे या प्रमुख उद्देशाने राज्यामध्ये मृद व जलसंधारणाचा महत्वाकांक्षी कार्यक्रम राबविण्यात येत आहे. जलसंधारण कार्यक्रमाच्या नियोजनाची, प्रकल्प अंमलबजावणीची पुर्नमांडणी करून हा "एकात्मिक पाणलोट विकास कार्यक्रम" म्हणून राबविण्यात येत आहे. या कार्यक्रमांतर्गत प्रत्यक्ष काम सुरु केलेल्या गावांची संख्या १४२०५ असून पाणलोटोंची संख्या २७४४३ व त्याचे क्षेत्र १०७.२२ लाख हेक्टर आहे. आतापर्यंत सुमारे ९७६९ पाणलोट पूर्ण झाले असून ७५ टक्के पूर्ण पाणलोटोंची संख्या ६३१७ व ५०% पूर्ण पाणलोटोंची संख्या ७७४७ इतकी आहे.

२. पाणलोट विकासाचा कार्यक्रम राज्यात विविध केंद्र व राज्य पुरस्कृत योजनांच्या माध्यमातून गेल्या अनेक वर्षांपासून सुरु आहे. मात्र हे पाणलोट प्रामुख्याने शाश्वत निधीचा अभाव, अपुरा लोकसहभाग व बहुतांशी कामे रोहयो अंतर्गत सुरु झाल्यामुळे मोठ्या प्रमाणात अपूर्ण राहिली आहेत. या सर्व बाबींमुळे मूळ पाणलोट विकासाचे दृश्य परिणाम अभावानेच दिसून येत आहेत. ११ व्या पंचवार्षिक योजनेत राष्ट्रीय विकास परिषदेने शेती उत्पादनाचा दर ४ टक्के असावा असा निर्णय जाहीर केला आहे. यामध्ये देखील मृद व जलसंधारण विषयास फार महत्त्व देण्यात आले आहे.

३. या सर्व बाबी विचारात घेऊन पाणलोट विकासाचे सदृश्य परिणाम अल्प कालावधीत दिसून येण्यासाठी सन २००७-०८ मध्ये राज्यातील ३५३ तालुक्यातील प्रत्येकी एक पाणलोट गतीमान पध्दतीने पूर्ण करण्याचा धडक कार्यक्रम हाती घेण्यात आला. त्याच धर्तीवर राज्यातील उर्वरित अपूर्ण पाणलोट प्रकल्पाधारित पध्दतीने पूर्ण करण्याचे धोरण निश्चित करण्यात आले आहे. त्यानुसार सन २००८-०९ या वर्षामध्ये एकात्मिक पाणलोट विकास कार्यक्रमांतर्गत अपूर्ण पाणलोट प्रकल्पाधारित पूर्ण करण्यात येणार आहेत.

४. सन २००८-०९ मध्ये एकात्मिक पाणलोट विकास कार्यक्रम ही योजना राबविण्यासाठी संदर्भाधीन दि.३० एप्रिल, २००८ च्या शासन निर्णयान्वये मान्यता देण्यात आली असून २००८-०९ मध्ये एकूण १३३ पाणलोट गतिमान पध्दतीने विकसित करण्यास टप्पा-२ चे प्रकल्प म्हणून मान्यता देण्यात आली आहे. सन २००८-०९ मध्ये गतिमान पाणलोट विकास टप्पा-२ मध्ये आणखी काही पाणलोट विकसित करण्यास मान्यता देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

एकात्मिक पाणलोट विकास कार्यक्रम ही योजना सन २००८-०९ या आर्थिक वर्षामध्ये राबविण्यास संदर्भाधीन दि.३० एप्रिल, २००८ च्या शासन निर्णयान्वये प्रशासकीय व वित्तीय मान्यता देण्यात आली आहे. या कार्यक्रमांतर्गत राज्यातील अपूर्ण पाणलोट गतीमान पाणलोट विकास कार्यक्रमाच्या धर्तीवर प्राथम्याने पूर्ण करण्यास मंजुरी देण्यात आली आहे. सन २००७-०८ मध्ये गतीमान पाणलोट विकास कार्यक्रमांतर्गत टप्पा -१ मध्ये ३५३ तालुक्यात प्रत्येकी १ याप्रमाणे ३५३ पाणलोट पूर्ण करण्यास संदर्भाधीन दि.३० नोव्हेंबर, २००७ च्या शासन निर्णयान्वये मंजुरी देण्यात आली आहे.

१. गतिमान पाणलोट विकास कार्यक्रमाच्या टप्पा -२ मध्ये सन २००८-०९ मध्ये पूर्ण करावयाच्या १३३ पाणलोटोंची निवड संदर्भाधीन दि.३० एप्रिल, २००८ च्या शासन निर्णयान्वये करण्यात आली असून या पाणलोटोंची माहिती सदर शासन निर्णयासोबत जोडण्यात आली आहे. या पाणलोटोंसाठी रु. १५०९.४६ लक्ष निधी सन २००७-०८ मध्ये वितरीत केलेल्या निधीतून तसेच अधिक आवश्यक असलेला रु. २५५.३१ लक्ष निधी सन २००८-०९ या वर्षामध्ये संदर्भाधीन दि.३० एप्रिल, २००८ च्या शासन निर्णयान्वये मंजूर करण्यात आला आहे. सन २००८-०९ मध्ये सोबतच्या विवरणपत्र -१ मध्ये दर्शविल्याप्रमाणे आणखी ८५ पाणलोट गतिमान पाणलोट विकास टप्पा-२ म्हणून विकसित करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे. तसेच यासाठी रु. ११०९.९९ लक्ष वितरीत करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे. अशाप्रकारे आतापर्यंत टप्पा-२ मध्ये २१८ पाणलोट विकसित करण्यास मान्यता देण्यात आली आहे.

३. संदर्भाधीन दि.१२ डिसेंबर, २००७ च्या पत्रान्वये मा.राज्यपालांच्या निदेशानुसार मृदसंधारणाकरीता अनुशेषांतर्गत सन २००७-०८ मधील अर्थसंकल्पित निधी जलसंधारणाच्या कामांसाठी खर्च करण्यास, सदर निधीचा

वापर प्रवाही सिंचनासाठी करण्यात येवू नये आणि वैधानिक विकास मंडळनिहाय प्रमाणात बदल करण्यात येवू नये या अटीच्या अधीन राहून मान्यता दिली आहे. या निधीतील रु.५४५६.६९ लक्ष (रुपये चोपन्न कोटी छपन्न लक्ष एकोणसत्तर हजार फक्त) निधी जलसंधारणाच्या कामांसाठी शासन निर्णय दि.३१ मार्च, २००८ अन्वये महाराष्ट्र राज्य जलसंधारण महामंडळ यांचे अधिनस्त ठेवण्यात आला आहे. या निधीची विभागणी उर्वरित महाराष्ट्र वैधानिक विकास मंडळ रु.४४२३.६९ लक्ष (रुपये चव्वेघाळीस कोटी तेवीस लक्ष एकोणसत्तर हजार फक्त) व मराठवाडा वैधानिक विकास मंडळ रु.१०३३.०० लक्ष (रुपये दहा कोटी तेहेतीस लक्ष फक्त) अशी आहे.

४. उपरोक्त परिच्छेद २ मध्ये मंजूर केलेला रु.११०९.९९ लक्ष (रुपये अकरा कोटी नऊ लक्ष नव्याण्णव हजार फक्त) निधी महाराष्ट्र जलसंधारण महामंडळ यांचे अधिनस्त ठेवलेल्या रु.५४५६.६९ लक्ष निधीतून खर्च करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे. त्यातील उर्वरित महाराष्ट्र वैधानिक विकास मंडळ रु.८९९.८६ लक्ष व मराठवाडा वैधानिक विकास मंडळ रु.२१०.१३ लक्ष निधी टप्पा-२ मधील ८५ पाणलोटोंसाठी आहे. या पाणलोटोंचा तपशिल, पाणलोटनिहाय मंजूर निधी याबाबतची माहिती शासन निर्णयासोबतच्या विवरणपत्र-१ मध्ये देण्यात आली आहे.

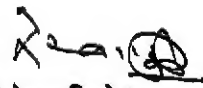
५. संचालक, मृदसंधारण व पाणलोट क्षेत्र व्यवस्थापन, पुणे यांनी मंजूर निधी संबंधित पाणलोटोंना वितरीत करण्यासाठी व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य जलसंधारण महामंडळ, औरंगाबाद यांच्याशी संपर्क साधून तातडीने कार्यवाही करावी. व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य जलसंधारण महामंडळ, औरंगाबाद यांनी सदर निधी तातडीने उपलब्ध करून देण्यासाठी प्राथम्याने कार्यवाही करावी.

६. बरील परिच्छेदानुसार मंजूर केलेला निधी ज्या विहित प्रयोजनासाठी वितरीत करण्यात आला आहे त्याच प्रयोजनासाठी खर्च होईल याची जबाबदारी संचालक, मृदसंधारण व पाणलोट क्षेत्र व्यवस्थापन, पुणे तसेच संबंधित कार्यान्वयन अधिकारी यांची राहिल. मंजूर केलेला निधी तातडीने खर्च करून झालेल्या खर्चाचा तपशिल आयुक्त (कृषि) महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांचेमार्फत शासनास सादर करावा.

७. हा शासन निर्णय सचिव (जलसंधारण) यांच्या मान्यतेने निर्गमित करण्यात येत आहे.

८. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या वेबसाईटवर उपलब्ध असून त्याचा संगणक संकेतांक २००८०५१७१६४३५८००१ असा आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने,

(रेखा भिडे)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन.

प्रति,

मा.राज्यपाल यांचे सचिव,

मा.मुख्यमंत्री यांचे सचिव,
मा.उपमुख्यमंत्री यांचे सचिव,
मा.मंत्री (जलसंधारण) यांचे खाजगी सचिव,
मा.राज्यमंत्री (जलसंधारण) यांचे खाजगी सचिव,
सर्व मा.मंत्री व राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव,
मा.उपाध्यक्ष, महाराष्ट्र राज्यस्तरीय जलसंधारण सल्लागार परिषद,
मुख्य सचिव यांचे सह सचिव,
सर्व विभागीय आयुक्त,
आयुक्त (कृषि), महाराष्ट्र राज्य, पुणे,
महासंचालक, कै.वसंतराव नाईक स्वावलंबन मिशन,
संचालक, मृदसंधारण व पाणलोट क्षेत्र व्यवस्थापन, महाराष्ट्र राज्य, पुणे,
मुख्य अभियंता, लघुपाटबंधारे (स्थानिकस्तर), पुणे,
संचालक, सामाजिक वनीकरण, महाराष्ट्र राज्य, पुणे,
संचालक, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा, पुणे,
सर्व जिल्हाधिकारी,
सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद/ सर्व प्रकल्प संचालक, जिल्हा ग्रामीण विकास यंत्रणा,
सर्व विभागीय कृषि सह संचालक,
सर्व अधीक्षक अभियंता, पाटबंधारे/सर्व अधीक्षक अभियंता, लघुपाटबंधारे (स्थानिकस्तर),
संचालक, अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, मुंबई/ महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क संचालनालय, मुंबई (प्रसिध्दीकरिता),
सर्व जिल्हा अधीक्षक कृषि अधिकारी,
सर्व सहसंचालक, सामाजिक वनीकरण वृत्ते,
सर्व मुख्य वनसंरक्षक / सर्व उपवनसंरक्षक,
महालेखापाल (लेखा परीक्षा), महाराष्ट्र - १ व २ मुंबई व नागपूर,
महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र -१ व २ मुंबई व नागपूर,
सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी,
सर्व मंत्रालयीन विभाग,
सर्व उप सचिव/अवर सचिव/कार्यासन अधिकारी, ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२,
निवड नस्ती/जल-७.

भासन निर्णय पाम विकास व जलसंचारण विभाग क्र.अनुदान २००८/प.क्र.७०/जल-७, दि. १७ मे, २००८ चो सहपत्र.
विवरणपत्र-१

अ.क्र.	जिल्हा	तालुका	पाणलोटाने नाव	पाणलोटाना क्रमांक	२००८-०९ मंजूर निधी (रुपये लाख)
१	सातारा	सातारा	साताराडे	के.आर. १४/१/१अ	१५.७२
२		सातारा	पळसाबडे/कस	के.आर. १४/३/१अ	१३.६२
३		कोरेगांव	पिंपोडे बु.	के.आर. ७/३/१बक	१४.४६
४		कराड	गायकवाडवाडी	के.आर. २१/१/१क/२ड	१३.१२
५		पाटण	डेरवण	के.आर.२१/१/२क	४.०८
६		जावली	ओखेवडी	के.आर. ४/६/१ब	१४.३४
७		फुलटण	उपगडावे	बीएम ८५/७/२ब	८.७०
८		फुलटण	दुधेबावां	बीएम ८६/४/१ब	१०.९८
९		माण	भालवडी	बीएम १००/६/२क	१७.७६
१०	सांगली	शिराळा	पतवारुण	के.आर. ४४/२/१ अ, रसी	१५.००
११		शिराळा	नळवडे-मोहरे	के.आर-४४/२/१ अ,	१२.४५
१२		मिरज	भोसे	के. आर.४०/VII/1a	१२.५२
१३		अटपवडी	कुमरागांव	बी. एम. .१०३/II/2b	९.४५
१४		जत	धुळकरवाडी	बी.एम. .१२२/III/1e	१४.२५
१५		जत	गिरगांव	बी.एम. .१२२/IV/2c	१४.९४
१६		कडेगांव	पाडळी	के.आर. ३३/1/1c	१३.३९
१७	उस्मानाबाद	उस्मानाबाद	उस्मानाबाद	SA३७A/IV/१a	१५.००
१८			येडशी	MR१३/1/१c	२८.५०
१९		तुळजापूर	सरोळा	SA३८A/III/१a	१४.६६
२०			खंहाळा	BM-I/II/१a	१९.१७
२१		बाशी	बाशी/केळेवाडी	MR-७/III/१b	१७.४०
२२		धुम	घाटापुर	MR I/a	११.८८
२३			कृष्णापूर / गोरमाळा	SA-२४/II/१c	११.८९
२४		परंडा	तांबेवाडी	SA२४A/VI/१c	१४.६३
२५			कर्मोवा	SA२३A/III/१c	१५.७५
२६			भोत्र/परंडा	SA२४A/V/२d	१५.५३
२७	परभणी	गंगखेड	कुंडगांववाडी	जीसी ९७/९/१ बी	१४.७०
२८			पडगांव	जीसी ७३/१/१-बी	१२.४८
२९		जिलूर	बडधुनी	जीसी ५५/२/१-सी	७.९२
३०			देवगांव (धि)	जीसी ५५/१	४.८०
३१		रोहू	बागूर	जीसी ५०/२/२	७.६२
३२		पालम	घाटोरी	जीसी ९६/३/१बी/१	१५.३०
३३	जहमदनगर	संगमनेर	पिंपळगावमाथा	Gv२०७/1/१a,४b	१३.०३
३४			काकडवाडी	Gv२९७/1/४c	१२.०८
३५			मोठवण	Gv२००/1/१a,१b	२२.०४
३६		कोपरगाव	मल्हारवाडी,काकडी	Gv२२०/1/१a,४b,५a	२७.००
३७		कर्जत	रेहकूरी-	एस.ए.१६/1/१क	१४.१६
३८			गायकवाडी	/एस.ए.१६/II/१क,१क	१२.७७
३९			भोसे-	बी.एम.३२/1/१ब	१३.७४
४०		जामखेड	गुरेवाडी	एसए२८/II/३ब	१२.५७
४१	हिंगोली	हिंगोली	पाडा	पीपीजी-६/४/१-बी	१०.६३
४२			कनारा/राजुरा	पीपीजी-९/६/ २सी	६.३६
४३			मोप	पीपीजी-३/१/२ बी	९.०६
४४			साटंबा	पीपीजी-५/२/१ ए	१३.५०
४५		ओढनागनाथ	सुकापूर	जीपी-६०/२/१डी	१२.६०
४६			राजापूर/जामराजा	पीपीजी-७/३/२सी	८.८२
४७			केळी	जीपी-५५/४/१ डी	८.७०
४८		कळमनुरी	दाडोगांव	जीसी-१००/अ/२/१ सी	१४.३४
४९			निमटोके	पीपीजी-८/१/२ अ	११.२२
५०		सेनागाव	साखरा	जीपी ४७/५/२ अ	१०.०२

आसन निर्णय ग्राम विकास व जलसंवर्धन विभाग क्र.अनुदान २००८/प.क्र.७०/जल-७, दि. १७ मे, २००८ चे सहपत्र.
विवरणपत्र-१

अ.क्र.	जिल्हा	तालुका	पाणलोटानेचे नाव	पाणलोटानेचा क्रमांक	२००८-०९ मंजूर निधी (तयचे लक्ष)
५१			रुद्रगडोडा (रावणा)	जीपी-३/३/२/२बी	१३.२०
५२		बसमत	गाजवाडी	जीपी-६/४/१-बी	१०.६१
५३			धोब	जीपी १२/५/१ सी	१०.५०
५४			कर्जळा	जीपी ६०/४/१/१ अ	१४.१०
५५	कोल्हापूर	गडहिंगलज	नेसरी	केआर ७८/४/२क	१०.४४
५६			तळेवाडी	केआर ७८/४/२ बी	१२.८४
५७			हगिमाऊ	७५/७/१बी	१०.०५
५८			छोमजेवाडी	७६/१	८.५८
५९		आजरा	मलीष्टे	केआर ७६/२/ अ	१२.५३
६०		धंदगाड	अडूर	७८/१ व ७८/२	८.४१
६१		शिरोळ	कोडीगरे	५५/४/२अ	२.३४
६२	बीड	शिळर	दिवरसिंगा	जीपी-६३/१/२डी-एफ	१४.८६
६३		मांजरागांव	पाथरुड	जीपी-८४/३ अ	२३.५२
६४			ताण्डोडा	जीपी-७६/१/१ डी	१२.३६
६५			नवलगांव	जीपी-८६/१/२ सी	९.१८
६६		बडवणी	कोडेपिपरी	जीपी-८०/१/२ सी	७.५०
६७			गोवर्द्ध	जीपी-२/१/२ सी	२३.७०
६८	औरंगाबाद	औरंगाबाद	लामलाना	जीपी- १/सी	१४.४०
६९			गांधेरी	जीपी- १/ई	९.९२
७०			बंबळेवाडी	जीपी- ११/१डी	१३.००
७१			मोरोळ	जीपी- १अ-बी	१८.७५
७२		पुलंबी	मातवा/अंधारी	जीपी- २/अ	१८.४२
७३		पेठण	आवळ खु.	जीपी- १ डी/सी	६.००
७४			लखगांव	जीपी- /बी	१२.६०
७५			सोनेगाव	जीपी- ५-बी	१७.७१
७६		बेजापूर	मझापूर/तिर्हा	जीपी- बी/१	१५.६०
७७			पारुडोडा	जीपी- ३६/७	१४.६८
७८			बकरीडीसांग	जीपी- /२	१५.३८
७९			बाकला	टीजी ७/२डी	१४.००
८०			बाभुळगांव	जीपी ३डी/५-सी	१२.६०
८१		खुलताबाद	घटगी	जीपी- ई	१०.५८
८२			झारी	जीपी- /१ ई	६.७८
८३		सिल्लोड	कावगांव	जीपी १४/१ अ	१६.१३
८४		करुड	बनारोडा	जीपी ३९ अ/१ डी	१४.२५
८५			नाथनवेल	जीपी २/६ अ	९.८२
	एकूण				११०९.९९